

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Görüşler *

Opinions of Teachers' Competences in Teaching Turkish As A Foreign Language

Filiz METE **, Ülkü GÜRSOY ***

ÖZ: Günümüzde yabancı dil öğretimi ve öğreniminin önemi artmış, ülkeler kendi dillerini yabancı dil olarak dünyaya öğretme yarışına katılmıştır. Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretmenlerin mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmeleri için gerekli görülen yeterlik alanları, yeterlik ve performans göstergelerine ilişkin görüşler değerlendirilmiştir. Çalışmada, veri toplama amaçlı belge taramaları sonrasında yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda uygun olanlar, yeterlik ve performans göstergesine dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler MEB Öğretmen Yeterlikleri referans alınarak; A. Mesleki Bilgi, B. Mesleki Beceri ve C. Mesleki Tutum ve Değerler başlıkları altında toplanmıştır. Daha sonra alan taramaları ve görüşmelerden elde edilen verilerden oluşturulan taslak yeterlik ve performans göstergeleri 5'li likert tipi anket formuna dönüştürülmüştür. Düzenlenen anket, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler ve bu konuda çalışmaları olan öğretim üyelerine uygulanmıştır. Uygulanan anketle öğretmen ve öğretim üyelerine görüşleri sorulmuştur. Sonuçlara göre Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri maddelerini çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %65,3, önemli bulanların oranı %32,0, orta derecede önemli bulanların oranı ise %2,7 olarak belirlenmiştir. Uygulanan ankette önemsiz veya hiç önemli değil seçeneklerini işaretleyen katılımcı bulunmamaktadır. Çalışmaya, sonuçlar ve tartışma bölümüyle son verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe, yabancı dil olarak Türkçe öğretmeni yeterlikleri

ABSTRACT: Nowadays, the importance of foreign language education has gain even more importance and countries joined into a race of teaching their own languages to the rest of the world. Within the context of this work, opinions on what are the competences of the teachers that teach Turkish as a foreign language effectively and properly were reconsidered. To gather more information, there have been several interviews with the teachers mentioned above. Some of the findings were used to make new indicators of the competences and performance. The data that had been collected were gathered under the topics of A: Professional Knowledge B: Professional Skills and C: Professional Attitudes and Values by the references of MEB Teacher Competencies. The survey was conducted to the academicians and teachers who teach Turkish as a foreign language. It was the opinions of teacher's and academician's opinions what was asked in the survey. Then, according to the data obtained from the surveys and interviews, the draft competencies and performance indicators converted into 5-point Likert-type questionnaire. The survey was applied to those who teaches Turkish as a foreign language or has worked on the subject. According to the findings, %65,3 of them find Teaching Turkish As a Foreign Language Teachers' Competences are very important, %32 of them important, %2,7 of them moderately important.. There was no one that finds the competences not important. The work was ended with results and discussion parts.

Keywords: teaching Turkish, Turkish as a foreign language, Turkish as a foreign language teachers' competencies

1. GİRİŞ

Hızla küreselleşen günümüz dünyasında ülkelerin kendi kaynak ve sınırları ile tek başlarına var olmaları artık mümkün görünmemekte, bu nedenle devletler ekonomik

* Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında "Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğreten Öğretmenlerin Özel Alan Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Ereğli/Zonguldak, e-posta: filizmetehoca@gmail.com, flzmt27@gmail.com

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara, e-posta :ugursoy@gazi.edu.tr

topluluklarla bütünleşme eğilimi göstermektedirler. Eğitim sistemleri bu süreçten etkilenmiş ve dil öğretimi alanları üzerindeki çalışmalar hızlanırken özellikle konuşulan ana dilin yabancı bir dil olarak öğretilmesi konusu önem kazanmıştır. Değişen dengeler süreci, Türkiye'nin de kendi dilini öğretip kültürünü tanıtmayı her zamankinden daha gerekli kılmaktadır.

Yabancı dil kavramının ortaya çıkış zamanı ile ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır ancak toplumların iletişime geçmesi ile yabancı dil öğrenimine ihtiyaç duyulduğu tahmin edilmektedir. Yazının bulunması dönemine varana kadar dil ve yabancı dil öğretiminin sözel gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Yabancı dil öğrenme ihtiyacının ortaya çıkması ile dil konusundaki çalışmalar boyut değiştirerek yabancı dil öğretimi alanını da kapsamıştır.

Dil, iletişim kurmayı sağlayan en önemli araçtır. İnsanı, insan yapan en farklı özelliklerinden birisi düşünme ve düşündükleri, duyguları, hayalleri ve izlenimlerini diğerlerine ifade edebilme yetisidir. Dilin diğer önemli işlevi ise düşünmeyi ve değerlendirmeyi sağlama boyutudur. Yabancı dil öğrenen kişi de o dili bir iletişim aracı olarak öğrenirken aynı zamanda o dilin taşıdığı düşünce değerler dizgesini de öğrenir (Dilidüzgün, 1995). Bir ulusu tam olarak tanımak ve anlayabilmek için onun dilini de bilmek gerekir (Dilâçar, 1978). Her dil kendine has bir kültürel yapı, bir dünya görüşü içerir. Türkçenin yabancılarla öğretilmesi bir nevi gönüllü kültür elçilerinin yetişmesi ve değişen dünya şartlarında varlığını koruması adına büyük önem taşımaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin dünyanın pek çok bölgesinde ve yurt içinde değişik kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Konu ile ilgili eşgüdüm ve iş birliğiyle oluşturulmuş bir devlet politikası uygulanmadığından dolayı bugüne kadar alana özgü temel ilke ve çerçeveler oluşturulamamıştır. Türkçenin yanı sıra Türk tarihi, kültürü, değerler sistemi hatta Türk mitolojisi konularında gerekli ve yeterli bilgi birikimine, geniş bir dünya görüşüne ve genel kültüre sahip öğretmenler yetiştirmek için amaca uygun özel programlar yapılamamış, ihtiyaca cevap verebilecek nitelik ve nicelikte materyaller hazırlanamamış olması elbette aksaklıklara neden olmaktadır. Bu bağlamda yapılacak bilimsel araştırmalar çözüm yollarını aydınlatacak ve yol gösterici olacak, yaşanan sorunların çözüme kavuşturulması Türkçenin uluslararası tanınırlığını ve tercih edilirliliğini etkileyecektir.

Toplumun her kesimine insan gücü yetiştiren, bireylerin kişiliğini ve toplumların geleceğini şekillendiren, eğitim sisteminin en güçlü dayanağı olan öğretmen, “insan mimarı” olarak da tanımlanabilir. Eğitim öğretimin niteliği, öğretmenin niteliği ile doğrudan bağlantılıdır. Öğretmenlerin bilgi ve becerileri okulda öğrencilerin öğrenmesini etkileyen en önemli etkidir (Leigh and Mean, 2005). Öğretmen niteliğinin öğrenci üzerinde etkisini ve önemini kanıtlayan bulguların 1980 yıllarından bu yana dikkat çekici bir şekilde artmasıyla beraber tüm ülkelerde öğretmenlerin sahip oldukları niteliklerin sorgulanması ve geliştirilmesi zorunluluğu oluşmuş ve öğretmen nitelikleri üzerine çalışmalar yoğunlaşmıştır. Eğitim öğretimde niteliğin artırılması için öğretmen niteliği sorgulanarak beklenen düzey ile mevcut durumun farkı ortaya koyulmalıdır. Bu bağlamda öğretmenin sahip olması beklenen niteliğinin belirlenmesi önemlidir. Mevcut olan ve istenen düzey arasındaki farkı görebilmek için öncelikle beklenen düzey bilinmelidir. Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi, genel ve özel alanıyla ilgili öğretmenden beklenen niteliklerin tutarlı ve bütüncül bir şekilde toplanarak ortaya koyulmasıdır. Öğretmenlerin yetiştirilmesinde istenilen nitelikte olabilmeleri için birtakım standartların saptanması gerekmektedir. Bu standardı sağlayacak yollardan birisi öğretmen yeterlikleridir (Seferoğlu, 2004). Belirlenen öğretmen yeterlikleri, özellikle öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının eğitim programlarının geliştirilmesine, öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerine, performanslarının ölçülmesine ve mesleki gelişim süreçlerinin yönetilmesine kaynaklık edecektir. Ayrıca yeterlikler, öğretmenler tarafından bireysel ve mesleki gelişim hedefleri oluşturabilmek için araç olarak kullanılabilir.

Bu araştırmanın amacı, MEB'in (2008) "öğretmenlerin özel alanlarıyla ilgili öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için alanlara özgü sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerler" olarak tanımladığı yeterlikleri Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenler için belirlemek ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenen yeterliklere ve bu yeterliklere ait "yeterliklerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin delili olabilecek gözlemlenebilir-ölçülebilir davranışlar" (MEB, 2008) şeklinde tanımlanan performans göstergelerine verilen önem derecesini araştırarak konuya ilişkin öneriler geliştirebilmektir.

Bu amaçla, "Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenler ve bu konuda çalışmaları olan öğretim üyeleri, belirlenen yeterlik ve performans göstergelerini ne derece önemli bulmaktadır?" sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırmada, problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler cevaplanmıştır.

1. Katılımcının lisans mezuniyet bölümüne göre yeterlik ve performans göstergelerinin önemi değişkenlik gösterebilir mi?
2. Alan öğretmenleri ve öğretim üyelerine göre yeterlik ve performans göstergelerinin önemi değişkenlik gösterebilir mi?
3. Eğitim ortamına göre yeterlik ve performans göstergelerinin önemi değişkenlik gösterebilir mi?
4. Öğretmenlik tecrübesine göre yeterlik ve performans göstergelerinin önemi değişkenlik gösterebilir mi?

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel ve nicel yöntem bir arada kullanıldığından aşamalar ayrı ayrı ele alınmaktadır.

2.1. Belge Taraması

Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklardan belge taraması yöntemiyle veri toplanmıştır. Öğretmen yeterliklerine ve dil öğretmenlerinin yeterliklerine ilişkin Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenlerin yeterliklerinin hangi ana alanlar altında toplanabileceğini belirleyebilmek için yurt içi ve yurt dışı kaynaklar taranmıştır.

2.2. Görüşme

Belge taramasının ardından yeterlik alanlarında yer alması gerektiği düşünülen yeterliklere ve performans göstergelerine ilişkin maddeleri toplayabilmek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten bir öğretmenin sahip olması gereken nitelikler konusunda gönüllülük esasına göre yarı yapılandırılmış sorularla öğretmenlerden görüş alınmıştır. Görüşmelerden önce görüşme sorularının güvenilirliği, geçerliği ve uygulanabilirliğiyle ilgili uzman görüşüne başvurulmuştur.

2.3. Taslak Oluşturma

Görüşme yöntemiyle toplanıp içerik analizleri yapılan verilerden, alan taraması verileri de göz önüne alınarak bir tabloda yeterlik alanları, yeterlikler ve performans göstergeleri oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak katılımcılara uygulanmak üzere ankete dönüştürülmüştür.

2.4. Anket

Uzman görüşü alınarak 5'li likert şeklinde hazırlanan anket, alan öğretmenleri ve öğretim üyelerine gönüllülük esasına göre uygulanmış ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

2.5. Çalışma Grubu

2.5.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Bu çalışma; yurt içi ve yurt dışında Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretmenler, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusunda eserleri/çalışmaları olan akademisyenler ile sınırlıdır. Araştırmanın görüşme bölümünde çalışma grubunu, 13'ü yurt içinde görev yapan 14'ü ise yurt dışında görev yapan toplam 27 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın anket bölümünde ise 44'ü yurt içinde ve 31'i yurt dışında görev yapan 56 alan öğretmeni ile 19 öğretim üyesi, toplamda 75 katılımcı bulunmaktadır.

2.6. Veri Toplama Araçları ve Çözümlemesi

Araştırma sürecinde belge tarama, görüşme ve anket yöntemleri kullanılmıştır. Gerçekleştirilen çalışma, nitel ve nicel desenin bir arada kullanıldığı yöntem benimsendiği için nitel ve nicel araştırma kapsamında toplanmış veriler olmak üzere iki bölüm olarak ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemi kapsamında, “belge tarama” ve “görüşme” tekniklerinden yararlanılmış daha sonra anket yöntemi uygulanmıştır.

Araştırma kapsamında anket, görüşme ve belge taraması gibi farklı kanallardan toplanan veriler nicel ve nitel teknikler kullanılarak çözümlenmiştir. Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası boyuttaki çalışmalar belge tarama yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Görüşme tekniği ile elde edilen verilerde içerik ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler tek tek incelenerek anlamlı bölümlere ayrılmış ve her bölüm kavramsal olarak ifade edilen gruplara ayrılmıştır. Bunun sonucunda her bölümün tanımlayıcı ismi yani kodu belirlenmiştir. Farklı bölümlerde yer alan ancak anlam bakımından ilişkili olan verilerin bir araya getirilip ilişkilendirilmesi gerekmiştir. Kodlama işleminden sonra kodlar arasındaki ortak yönler tespit edilerek kodları belirli kategoriler altında toplayabilen konuya ilişkin temalar bulunmuştur. Tematik kodlama yaparken iç tutarlılığı sağlama adına temanın altındaki verilerin anlamlı bir bütün oluşturması gerektiği dikkate alınmıştır. Dış tutarlılığı sağlamak için ise farklı olmakla birlikte temaların kendi aralarında bir bütün oluşturmasına dikkat edilmiştir.

Kodlar ve temalar düzenlendikten sonra bulgular arasındaki ilişkiler açıklanarak bu kod ve temaların hangi yeterlik ve performans göstergelerine karşılık geldiği belirlenmiştir. Analiz tamamlandığında çıkarılan sonuçlardan yeterlik ve performans göstergeleri oluşturulmuştur.

Anket formuna dönüştürülen taslak, alan öğretmenlerine ve bu konuda çalışmaları olan öğretim üyelerine uygulanmıştır. 80 adet anket uygulanmasına rağmen 75 adet geçerli anket elde edilebilmiş ve işleme alınmıştır.

Anketlerin güvenilirlik derecesi için Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısına bakılmıştır. Anketin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cronbach Alfa Katsayısı=0,975). Ayrıca öğretmen ve öğretim üyelerinin mesleki bilgi, mesleki beceri, mesleki tutum ve değerlerle ilgili bölümlerden aldıkları puanların ortalaması 4,61 ve standart sapması ise 0.38 bulunmuştur. Buna göre, öğretmen ve öğretim üyeleri ortalamanın üzerinde davranış göstermişlerdir.

Araştırmada toplanan veriler istatistiksel çözümlenmeleri yapılmak üzere SPSS (Statistic Package For Social Science) programına aktarılmıştır. Verilerin analizinde Cronbach alfa, frekans, yüzde, aritmetik ortalama, Mann-Whitney U testi ve varyans analizi olan Kruskal-Wallis testinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin analiz sonuçlarında elde edilen bulgular ve bulgulara dayalı yorumlara iki bölüm olarak yer verilmiştir.

3.1. Görüşme

Performans göstergelerini belirleyerek yeterliklere ulaşabilme amacıyla gerçekleştirilen görüşmelere aşağıdaki açılış sorularıyla başlanmıştır:

Yabancı dil olarak Türkçe öğretirken karşılaştığınız güçlükler nelerdir? Öğretmen olarak kendinizi en çok hangi konuda yeterli hissediyorsunuz? Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili herhangi bir kurs veya eğitim aldınız mı? Sizi Türkçe öğretmeninden ayıran özellikler nelerdir? Sizi Türk dili ve edebiyatı öğretmeninden ayıran özellikler nelerdir? Sizi yabancı dil öğretmeninden ayıran özellikler nelerdir?

Görüşmeler sırasında temel sorular sırasıyla sorulmuş, gerektiğinde anahtar sorular kullanılmış ve katılımcı görüşleri kayda alınmıştır. Tamamen gönüllülük esasına dayalı gerçekleştirilen görüşme sürecinde zaman kısıtlaması yapılmamış, katılımcılar sorulara ilişkin bireysel deneyimlerini de paylaşmıştır.

Katılımcılara görüşmede; yabancı dil olarak Türkçe öğreten bir öğretmenin Türkçe öğretimi alanında neleri, hangi seviyede bilmesi gerektiği, planlama sürecinde nelere dikkat etmesi gerektiği, öğretim sürecindeki uygulamalarda dikkat etmesi gereken hususların neler olduğu, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı, teknolojiden ve sınıf dışı etkinliklerden nasıl yararlandığı, ölçme değerlendirilmede hangi ölçüm araçlarının kullanıldığı ve mesleki gelişim çalışmalarını nasıl yürüttükleri sorularak cevaplar kayda alınmıştır.

Görüşleri alınan öğretmenlerin yaklaşık yarısı alan bilgisi konusunda yeterli oldukları fikrinde birleşmişlerdir. Toplam 27 öğretmenden 14'ü Türkçe öğretmenliği veya Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, 6'sı ise Türkoloji veya çağdaş Türk lehçeleri bölümü mezunudur. Yeterli bilgi düzeylerine sahip olmanın, konu ve sınıf hâkimiyetinde öz güven duymalarına yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu görüşlerden hareketle yeterli alan bilgisine sahip olmanın öğretilerde öz güven yarattığını söylemek mümkündür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için temel ilke ve yöntemler belirlenerek özel alan yeterlikleri temelinde alan dersleri, kültür dersleri ve alan eğitimi ders içerikleri oluşturulmalıdır.

Görüşme yapılan bir öğretmenin (G6) “Öğrenciyi eğlendirip ilgisini çekemezsen dersi ve ne öğreteceğinizi merak etmez. Ben onları motive edebiliyorum ve acaba şimdi ne gelecek diye dikkatle bekliyorlar. Ayrıca ben çok az konuşurum derste hep onları konuştururum.” ifadeleriyle dile getirdiği gibi dil öğretmenin alanına has özel becerilere sahip olması gerekmektedir. Görüşme yapılan bir diğer öğretmenin (G21), “Bizim işimiz sadece dilin kurallarını öğrettiğimizde bitmiyor. Türkiye’yi de öğretmemiz lazım. Hatta sevdirmemiz gerekir.” görüşleri ise yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin dil becerileri ve kurallarını öğretmenin ötesinde kültürel aktarım konusunda da yeterli olma zorunluluğunu dile getirmektedir.

Katılımcılardan 3 öğretmenin, kendisini yeterli hissettiği ve güçlü gördüğü özelliğini “Genel kültür birikimim.” diye belirtmesi yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin genel kültür birikimine olan ihtiyacının göstergesi sayılabilir.

Alandaki öğretmenlerden birisinin (G2) görüşme esnasında “Ders kitaplarında Türk asıllı-yabancı, Ortadoğu-Uzakdoğu-Avrupa asıllı veya yetişkin-çocuk ayrımı yapılmadığından derslerde bazen sıkıntı yaşıyorum.” diye belirtmesi, öğretmenlerin en öncelikli materyali olan ders kitaplarında sıkıntılar yaşadığını ve bu sorunu aşmakta zorlandıklarını göstermektedir. Çoğunlukla materyal konusunda yaşanan sorunların dile getirilmesi bizi, öğretmenin hedef kitle profiline uygun materyal seçme veya seçilmiş materyali uyarlama becerisine sahip olma gerekliliği sonucuna götürmektedir. Dünyanın dört bir tarafındaki Türkçe öğretim merkezleri arasında uygulamalar ve kullanılan ders materyallerinde iş birliği ve eşgüdümü sağlayacak bir koordinasyon biriminin kurulması ve bu merkezlerle öğretilere gerekli destek verilerek sürekli bilgi alışverişinde bulunulması gerekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğreten merkezlere,

hedef kitle özelliklerine göre ders kitapları ve materyaller hazırlanması ve gönderilmesi gerekmektedir.

Bir öğretmen (G13) “Anlam ve kullanım yerlerimizin farklı olduğu öyle benzer kelimelerimiz var ki dillerini bilmeyen bir öğretmen, aynı zannedip karışıklığa yol açabilir. Ben dillerini iyi bildiğimden zorlanmıyorum.” diye ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak alan öğretmenlerinin dilbilim ve diller arası karşılaştırma çalışmaları konusunda bilgi sahibi olmanın işlerini kolaylaştırabileceğini düşündükleri sonucu çıkarılabilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin konu ile ilgili eğitimleri, genellikle göreve başladıktan sonra deneyimli öğretmenlerden staj niteliğinde gerçekleşmektedir. Bu durum, görev yerlerine göre eğitim sürecinde farklılıklara neden olmaktadır. Öğretmenlerin yöntem ve uygulamaları, staj yaptıkları kurum ve kişilere göre değişkenlik göstermektedir. Değişik bölümlerden lisans mezunlarının yabancı dil olarak Türkçe öğretmenliği yapabilmeleri adına farklı kaynaklardan eğitimler almaları, eşgüdüm ve iş birliği olmadığından uygulamaların da farklılaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu da öğretimde tutarlılığı ve güvenilirliği zayıflatılmaktadır. Ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusuna eğitim politikalarında yer verilerek alanın gerektirdiği donanımına sahip öğretmen yetiştirilmesine özellikle hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Öğretmenlik bilgi kadar beceri, tutum ve değerlere sahip olmayı da gerektirmektedir. Sadece bilgi boyutu öğretmenlik için yeterli olmayacağı için uygulama derslerine gereken önem verilerek öğretmen adaylarına göreve başlamadan önce farklı hedef gruplarla pratik yapma olanağı sağlanmalıdır.

Görüşme yapılan bir öğretmenin (G7), “Çok şanslıydım çünkü staj hocam yılların deneyimine sahipti ve karşılaşabileceğim her şeyden bahsederek önceden hazırladı beni. Kime, neyi, nasıl, ne kadar ve ne zaman vereceğimi ondan öğrendim.” ifadeleri, alanda kullanacağı bilgi, beceri, tutum ve değerleri tek kaynaktan beslenerek edindiklerini doğrular niteliktedir.

Görüşlerden hareketle öğretmenlerin öncelikle farklı hedef kitleye hitap ettikleri için bilgi, beceri ve görev tanımlarına ilişkin kendilerini Türkçe öğretmenlerinden ayırdıkları ve özel alan gereği özel yeterliklere sahip olmaları gerektiğini düşündükleri sonucuna varılabilir. Türkçe öğretmeni, ana dili olduğundan Türkçe anlama ve konuşma becerisine sahip öğrenciye okuma, yazma becerisini ve dilin kuralları ile estetiğini kullanma becerisini kazandırıp geliştirirken yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmen, öğrenciye tamamen yabancı olan bir dili öğretmeye çalışmaktadır. Bu durum, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum ve değerlerinde farklı özellikler barındırma zorunluluğu gerektiğinin kanıtı sayılabilecek niteliktedir.

Görüşme yapılan bir öğretmenin (G22), “Nasıl aynı olabilir? Merhaba dediğinizde anlamayan öğrencilere Türkçe öğretmek ana dili Türkçe olan öğrenciye Türkçe öğretmeye benzer mi? Bu tamamen farklı bir alan.” diyerek görüş bildirmesi hedef kitleye göre dil öğretiminin ne kadar büyük değişime uğradığını göstermektedir. Özellikle yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin daha fazla desteğe ihtiyacı olduğundan bu öğretmenlere süreç boyunca eşgüdüm ve iş birliği içinde çalışma fırsatı yaratılmalı ve zengin kaynaklarla ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Öğretmenlerin, görevlerini etkili yapabilmek için dört temel dil becerisinin de iyi derecede olması gerektiğine dair görüşlerinin yanında kültürel donanım da gerektirdiği görüşleri göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Buradan hareketle, yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin Türkçenin yapısal özelliklerini iyi bilen, dil kültür ilişkisini temel alan ve kültür elçiliği görevinin farkında olarak yetiştirilen öğretmenler olması gerektiğini önemli gördüğü söylenebilir.

Alana kaynaklık eden dil bölümlerinin çeşitliliği düşünüldüğünde öncelikle öğretmenlerin Türkçenin yapısını iyi bilmesi ve dört temel dil becerisine de sahip olması gerektiği görüşlerinin

nedeni yapılan işin bu konulardaki eksik bilgiyle asla yapılamayacağına kanıt olarak gösterilebilir. Görüşme yapılan bir öğretmen (G2) “Yabancıya Türkçe öğretecek öğretmen dile hâkim olmanın yanında mutlaka Türkiye hakkında da bilgi sahibi olmalı. Biz Türkiye’yi temsil ediyoruz çünkü.” diyerek yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin kültür elçiliği de üstlendiğine değinmiştir. Buradan hareketle yabancı dil olarak Türkçe öğretecek öğretmenin bu alanda yetiştirilmesinin diğer dil öğretmenlerinin yetiştirilme alanlarından farklı özellikler içermesi gerektiği sonucuna gidilebilir.

Öğretmenlerin dil öğretiminde geniş bir genel kültür yelpazesine sahip olmanın öneminin farkında oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin kültür birikimini iki farklı boyutta önemseyerek ele aldıkları görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden biri (G11) “İstedığınız kadar Türkçenin kurallarını verin yaşayan Türkçeyi veremezsiniz eğer kültür birikiminiz yoksa.” diye öğretmenin kendi dili ve kültürünü kastetmiştir. Diğer bir öğretmen ise (G12) “Öğrencinin yaşantısını, kültürünü bilmeden onunla iletişim kuramazsınız.” diyerek öğretmenin hedef kitlenin kültürüyle ilgili bilgiye sahip olması gerektiğinden bahsetmiştir. Dil kültür ilişkisi farklı boyut ve yönlerden ele alınsa da bir öğretmenin (G27) “Dil öğretimi kültürler arası bir öğrenme öğretme faaliyetidir. Kaynak dil, kültüründen bağımsız düşünülemez.” diye dile getirdiği gibi yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin dil öğretimi konusunun yanı sıra kültürel hazinesinin de zengin olması gerekmektedir. Dil, kültürün aynasıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi aynı zamanda Türk kültürünün öğretimidir. Öğretmenin bir nevi kültür elçiliği yaptığı göz önüne alınarak kendi kültürüyle ilgili donanımlı olması gerekmektedir.

Öğretmenlerin planlama sürecinde ağırlıklı olarak öğrenci seviyesini dikkate almanın gerekliliğini dile getirmesi sadece dil öğretimi için değil tüm öğretim alanları için geçerliği kabul edilmiş bir zorunluluktur. Ancak öğretmenlerin planlama sürecinde dört temel dil beceri seviyesinin de ayrı ayrı dikkate alınması gerektiğini özellikle vurgulamaları dikkat çekmektedir. Bu görüşlerden hareketle, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dört beceriye de yönelik öğretimin yapılması gerektiği dikkat edilmesi gereken bir özelliktir. Ayrıca tek boyutlu yapılan dil seviye tespit sınavlarının dört beceriyi de ölçmediği sürece seviye olarak kabul edilmesinin doğru bulunmadığı şeklinde yorumlanabilir. Görüşme yapılan öğretmenlerden (G14) biri “Öğrencinin özelliğini bileceksin. Dersi planlarken dört beceriyi birden düşüneceksin yoksa ağırlığı hangi yöne vermen gerektiğini bilemezsin.” cümleleriyle dersi planlamada dört becerinin de dikkate alınması ve geliştirilmesi gerektiğini düşündüğünü dile getirmiştir.

Öğretmenlerin görüşlerine göre dil öğretiminde dikkat edilmesi gereken en önem verdikleri noktanın öğrencinin ilgi ve motivasyonu olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencinin merakını uyandırıp derse katabilmek ve etkili öğretim için öncelikle motivasyona dikkat edilmesi gerektiği göz önüne alındığında elbette öğretmenlerden birinin (G17) “Homojen olmayan kalabalık ortamda verim düşer.” diye bildirmesi öğrenciyle birebir ilgilenmenin ve iletişim kurmanın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca dil öğrenimi kültürler arası etkileşimdir ve öğretmenlerden birinin (G22) dile getirdiği gibi “Dil öğrenmenin özü başka bir kültürü öğrenmeyi gerektirir.” Görüşme yapılan öğretmenlerden birinin (G16) “Öğretmen-öğrenci arasında sınır çizilmezse kültürel farklılıklardan dolayı çeşitli problemler ortaya çıkıyor.” diye belirtmesinden anlaşılacağı gibi, farklı kültürden öğrenciyle iletişimde dikkatli olunması gerekmektedir.

Öğretmenler, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dört temel dil becerisini de kapsayacak yöntem çeşitliliği gerektiği görüşündedir. Mevcut olan tüm yöntem ve tekniklerin süreç ve ortama göre uyarlanarak kullanılmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden birisi (G3) “Dil bütündür. Tek yöntem ve teknikle yapamazsınız. Öğretmen hepsini bilmeli ve neyi, ne zaman kullanacağına kendi karar vermeli.” diye görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin, bütün dil becerilerini kapsayacak etkinlikler düzenlemelerinin oldukça önemli görüldüğü söylenebilir. Dil öğretimi hayatın içinde kullanılan dört temel dil becerisini

kapsamaktadır. Öğretmenin öğretim süreci boyunca en sık kullandığı ve ihtiyaç duyduğu malzeme ise ders kitabıdır. Bu bağlamda ders kitaplarında dört temel beceri diye adlandırılan dinleme, okuma, konuşma ve yazmaya eşit oranda yer verilmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin çoğunun teknolojiden faydalanmanın gerekli olduğunu düşündükleri anlaşılabilir. Buna dayanarak öğretmenlerin teknolojik aletleri kullanım konusunun yanı sıra materyal hazırlama, seçme ve uyarılma konularında eğitim almaları gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Ancak alana özgü çalışılması ve hazırlanması gereken temel materyaller öncelikli olarak ele alınmadan teknolojinin tek başına işe yaramayacağı gerçeği, öğretmenlerden biri (G4) tarafından “İyi bir pedagojik gramerimiz, sözlüklerimiz, kitaplarımız, okuma-dinleme kitaplarımız, alıştırmalarımız, söz varlığı çalışmalarımız olmadıktan sonra teknolojiyi kullanmışız neye yarar.” cümleleriyle dile getirilmiştir. Konu uzmanlarınca hazırlanacak web siteleri, televizyon programları gibi uygulamalar hiç şüphesiz ki yurt içinde ve yurt dışında hem öğretmenler hem de Türkçeyi öğrenmeye çalışan öğrenciler için vazgeçilmez kaynaklar olacaktır. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde teknolojik kaynakların kullanıma sunulması gerekmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin ekonomik durumdan ziyade kültürel yapının öğrenmeye etkilerinin olduğunu belirtmelerinin nedeni olarak dil kültür ilişkisinin öğretime doğrudan yansımalarını deneyimlemelerine dayalı olarak bildirdikleri söylenebilir. Görüşme yapılan öğretmenlerden biri (G3) “Öğrenciyle kültürlerimiz öyle farklı ki bazen kitaptaki örnekleri algılamakta çok zorlanıyorlar. Mutlaka onlara yakın gelebilecek şekilde değiştiriyorum bazen.” diye ifade ettiği gibi kültürel dokunun yakınlığı veya uzaklığı hedef dilin öğrenimini kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı olabilmektedir. Bu durum öğretmenin dünya kültürleri konusunda genel de olsa fikir sahibi olması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler de görev gereği kültürler arası iletişim kurmaktadır. Bu nedenle özellikle yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlere millî kültürün yanı sıra farklı kültürlerle ilgili eğitimler verilmesi faydalı olacaktır.

Görüşmelerden anlaşılan, dil öğretimi alanında sınıf içi uygulamaların mutlaka sınıf dışı, hayatın içinden faaliyetlerle desteklenmesi gerektiği konusunda öğretmenlerin hem fikir olduğudur. Görüşme yapılan öğretmenlerden biri (G23) “Öğrencilerle grup kurduk internetten yazıyoruz. Çok hoşlarına gidiyor. Derste yapamadığımız kadar pratik yapma imkânımız oluyor.” diyerek sınıf içi öğretimi sınıf dışında nasıl desteklediklerine örnek vermektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin sınıf içi kadar sınıf dışı uygulamalarında gerektiğini belirtmeleri yabancı dil öğretiminde, öğrendiğini uygulama imkânının hayatın içinden geçtiği şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenler, dil öğretiminde ölçme değerlendirme için dört becerinin de dikkate alınmasının gerektiği konusunda hem fikirdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden birinin (G9) “Testlerle, boşluk doldurmalarla öğrencini seviyesi ölçülmez. Hayatın içinde söyleneni anlıyor mu, kendisini ifade edebiliyor mu? Önemli olan bu.” cümleleri bu görüşü doğrular niteliktedir. Buradan hareketle, öğretmenin dil öğretiminde dört beceriyi de ölçebilmesi ve değerlendirebilmesi için bu konuda yeterli olması gerektiği sonucu çıkarılabilir. Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni çerçevesinde (A1-A2-B1-B2-C1-C2) tanımlanan seviyeye uygun ve tüm dil becerilerini kapsayacak şekilde ölçme değerlendirme konusunda öğretmenlere eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu mesleki gelişimleri için öncelikle alana dair mesleki yayın ve çalışmaların takibinin yapılması gerektiğini düşünmektedir. Değişen dünya koşullarında her konuda olduğu gibi dil öğretiminde de yenilikler bulunmakta, gelişmeler yaşanmaktadır. Belirtilen görüşler, öğretmenlerin bu gelişmelerin takibini görevleri arasında gördüğü şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca öğretmenlerin diğer dillerin eğitimini takip etmek gerektiğini de düşündükleri görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerden biri (G21) “Daha

çok yabancı dil öğretimi alanından besleniyorum, İngilizce veya diğer dillerin dünyada öğretimini takip ediyorum.” diyerek görüşünü dile getirmesi dikkat çekicidir. Öğretmenler için hazırlanacak eğitimlerin güncellenerek devamlılığının sağlanması ve mesleki gelişim çalışmalarına destek verilmesi faydalı olacaktır.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra yapılan içerik analizleriyle ilgili bulunan temalara yerleştirilen görüşlerden oluşturulan performans göstergeleri gruplandırılarak yeterlikler belirlenmiştir. Böylece elde edilen ifadeler performans göstergelerine, gruplandırılan performans göstergeleri ise yeterliklere dönüştürülmüştür.

3.2. Anket

Alan taraması ve görüşmelerden elde edilen verilerle oluşturulan taslak yeterlik ve performans göstergeleri tablosu bir anket formuna dönüştürülmüştür. Anketin I. Bölümü katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşma amacıyla hazırlanan 7 sorudan oluşmaktadır. II. Bölümde ise yeterliklerin sorgulandığı 3 başlıkta 15 madde bulunmaktadır. Son ve III. Bölüm ise yeterliklere bağlı performans göstergelerinin önem derecelerinin sorgulandığı 95 maddeden oluşmaktadır. Bu ifadeler 5’li likert ölçeği üzerinden değerlendirilmiştir.

Anket sonuçlarına göre II. Bölümünde katılımcılara sorulan yeterlik alanlarında yer alan yeterlik ifadelerinin ve yapılan gruplandırmanın uygun olup olmadığı sorusu tüm maddeler için %100 uygun bulunmuştur. III. Bölümünde sorgulanan yeterliklerin performans göstergelerine ilişkin sonuçlar ise uygulanan 75 katılımcının özelliklerine göre karşılaştırılmıştır.

Araştırmaya katılan 75 katılımcının 38’i (%50,7) Türkçe Öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinden mezun, 37’si (%49,3) ise Yabancı Dil Öğretmenliği bölümlerinden mezundur.

75 katılımcının 56’sını (%74,7) alanda çalışan öğretmenler, 19’ünü (%25,3) ise öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Her ne kadar üst başlık Türkçe öğretimi olsa da Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini farklı olduğu düşünülerek ankete katılan öğretim üyelerinin alanla ilgili eserleri/çalışmaları olanlarla sınırlandırılmış olması katılımcı oranını etkilemiştir.

Araştırmaya katılan 75 katılımcının 44’ü (%58,7) yurt içinde, 31’i (%41,3) ise yurt dışında görev yapmaktadır. Eğitimde ortamın önemli olduğu kabul edilmiş bir gerçektir ancak yabancı dil öğretiminde okuldan ziyade öğretilen dilin ana dili olarak konuşulduğu yer olup olmaması son derece önemli farklar yaratmaktadır.

Aşağıda, ankette yer alan Mesleki Bilgi, Mesleki Beceri, Mesleki Tutum ve Değerler bölümlerine bakılmaksızın anketin tamamı (95 madde) üzerinden katılımcı özelliklerine göre sonuçların karşılaştırıldığı tablolara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Mesleki Bilgi, Mesleki Beceri, Mesleki Tutum ve Değerler Bölümlerinde Toplamda Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Toplamda Verilen Cevaplar	Frekans	Yüzde
Çok Önemli	49	% 65,3
Önemli	24	% 32,0
Orta Derecede Önemli	2	% 2,7
Toplam	75	% 100,0

Tablo 1 incelendiğinde sorgulanan mesleki bilgi, mesleki beceri, mesleki tutum ve değerler yeterlik alanlarındaki yeterlik ve performans göstergelerini çok önemli bulan alan öğretmenleri ve öğretim üyelerinin oranı %65,3, önemli bulanların oranı %32,0, orta derecede önemli bulanların oranı ise %2,7’dir. Bu durum katılımcıların bütünde yeterlik ve performans göstergelerini önemli bulduklarını göstermektedir. Yeterlikleri bölümler olarak ele aldığımızda ise aşağıdaki verilere ulaşılmıştır:

Tablo 2. Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Mesleki Bilgi Bölümüne Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Toplamda Verilen Cevaplar	Frekans	Yüzde
Çok Önemli	43	% 57,3
Önemli	25	% 33,3
Orta Derecede Önemli	7	% 9,3
Toplam	75	% 100,0

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen ve öğretim üyelerinin mesleki bilgi bölümüne verdikleri cevaplardan elde edilen sonuçlar görülmektedir. Mesleki bilgi bölümünü çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %57,3, önemli bulanların oranı %33,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %9,3'tür.

Öğretmen ve öğretim üyelerinden A1. *Dil bileşenleri ve dilbilim bilgilerini kullanabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %56,0, önemli bulanların oranı %40,0, orta derecede önemli bulanların oranı ise %4,0'dır. A2. *Dil öğrenim öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerini uygulayabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %65,3, önemli bulanların oranı %34,7'dir. A3. *Türkçeyi özellikleri ve kurallarına uygun kullanabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %53,3, önemli bulanların oranı %41,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %5,3'tür.

Tablo 3. Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Mesleki Beceri Bölümüne Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Toplamda Verilen Cevaplar	Frekans	Yüzde
Çok Önemli	50	% 66,7
Önemli	22	% 29,3
Orta Derecede Önemli	3	% 4,0
Toplam	75	% 100,0

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen ve öğretim üyelerinin mesleki beceri bölümüne verdikleri cevaplardan elde edilen sonuçlar görülmektedir. Mesleki beceri bölümünü çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %66,7, önemli bulanların oranı %29,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %4,0'dır.

Öğretmen ve öğretim üyelerinden B1. *Öğrenim öğretim sürecini amaca uygun planlayabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %60,0, önemli bulanların %37,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %2,7'dir. B2. *Öğrenim öğretim ortamları düzenleyebilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %72,0, önemli bulanların oranı %28,0'dır. B3. *Dil öğrenim öğretim sürecine uygun materyal ve kaynak kullanabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %65,3, önemli bulanların oranı %34,7'dir. B4. *Öğrencilerin dinleme/izleme, okuma, konuşma, yazma becerilerini geliştirebilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %64,0, önemli bulanların oranı %36,0'dır. B5. *Öğrenim öğretim sürecini izleyebilme-değerlendirebilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %68,0, önemli bulanların oranı %32,0'dır.

Tablo 4. Öğretmen ve Öğretim Üyelerinin Mesleki Tutum ve Değerler Bölümüne Verdikleri Cevaplara İlişkin Bulgular

Toplamda Verilen Cevaplar	Frekans	Yüzde
Çok Önemli	49	% 65,3
Önemli	23	% 30,7
Orta Derecede Önemli	3	% 4,0
Toplam	75	% 100,0

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen ve öğretim üyelerinin mesleki tutum ve değerler bölümüne verdikleri cevaplardan elde edilen sonuçlar görülmektedir. Mesleki tutum ve değerler bölümünü çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %65,3, önemli bulanların oranı %30,7, orta derecede önemli bulanların oranı ise %4,0'dır.

Öğretmen ve öğretim üyelerinden C1. Türkçenin doğru ve etkili kullanımında öncülük edebilme yeterliğini çok önemli bulanların oranı %64,0, önemli bulanların oranı %34,7, orta derecede önemli bulanların oranı ise %1,3'tür. C2. Dil kültür etkileşimine duyarlı olabilme yeterliğini çok önemli bulanların oranı %72,0, önemli bulanların oranı %28,0'dır. C3. *Mesleki gelişimini sağlayabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %66,7, önemli bulanların oranı %33,3'tür. C4. *Mesleki gelişimine yönelik iletişim kurarak iş birliği sağlayabilme* yeterliğini çok önemli bulanların oranı %53,3, önemli bulanların oranı %46,7'dir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenler; Türkçe öğretmenliği, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği, İngilizce, Almanca, Fransızca öğretmenliği gibi farklı bölümlerden gelmektedir. Yapılan analizler sonucu mezun olunan bölümlerin yeterlik ve performans göstergelerine verilen önem derecesinde farklılığa yol açmadığı anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre mezun olunan bölümlerin, öğretmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğretimine ilişkin görüşlerini etkilemediği söylenebilir.

Mesleki bilgi bölümüne öğretim üyelerinin alan öğretmenlerine kıyasla daha çok önem verdikleri belirlenmiştir. Öğretim üyelerinin aksine alanın uygulayıcıları olan öğretmenler, mesleki bilgi bölümü kadar mesleki beceri ile tutum ve değerlerin de çok önemli olduğu görüşündedir. Bunun nedeninin teorik ve pratik arasındaki farktan kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir.

Dil öğretimi, temeli dört dil becerisine dayalı bir alandır. Dil becerilerinin gelişmesi ise kullanım sıklığına göre fark etmektedir. Yurt dışında öğretilen Türkçenin kullanım oranı elbette yurt içine göre sınırlı kalacaktır. Öğrenci için en önemli ve tek kaynak olan yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenin dil öğretimindeki öğrenen-öğreten-toplum ilişkisinde bir boyut eksik kaldığından dolayı yurt içinde aynı görevi yapan öğretmenden daha fazla desteğe ihtiyacı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, son yıllarda hızla üzerinde çalışılan konulardan biri olmuştur. Bu bağlamda hizmet süresine göre elde edilen verilerde, alana yeni katılan 0-5 yıl arası tecrübeye sahip öğretmenler yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda daha duyarlı ve farkındalığı yüksek bir gruptur. 16 yıl ve üstü süredir alanda olan öğretmenlerin ise yaşayarak deneyimlemenin sonucunda konuya hâkim oldukları anlaşılmaktadır. Ancak diğer gruplara oranla bu iki grubun her bölüme ilişkin konulara daha fazla önem vermesi dikkati çeken bir sonuçtur.

Elde edilen verilere göre mesleki bilgi bölümünü çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %57,3 iken önemli bulanların oranı %33,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %9,3'tür. Mesleki beceriyi çok önemli bulanların oranı %66,7 iken önemli bulanların oranı %29,3, orta derecede önemli bulanların oranı ise %4,0'dır. Mesleki tutum ve değerleri çok önemli bulanların oranı %65,3 iken önemli bulanların oranı %30,7, orta derecede önemli bulanların oranı ise %4,0'dır.

Bölümlere göre değerlendirilen anket verilerinden ise aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

A. Mesleki Bilgi bölümünde; A1. *Dil bileşenleri ve dilbilim bilgilerini kullanabilme*, A2. *Dil öğrenim öğretim yaklaşım, yöntem ve tekniklerini uygulayabilme*, A3. *Türkçeyi özellikleri ve kurallarına uygun kullanabilme* yeterliklerine bağlı 23 performans göstergesi bulunmaktadır. Bu

bölümde, en yüksek “çok önemli” oranı %65,3 ile *A2. Dil Öğrenim Öğretim Yaklaşım, Yöntem ve Tekniklerini Uygulayabilme* yeterliğine olmuştur.

B. Mesleki Beceri bölümünde; *B1. Öğrenim öğretim sürecini amaca uygun planlayabilme, B2. Öğrenim öğretim ortamları düzenleyebilme, B3. Dil öğrenim öğretim sürecine uygun materyal ve kaynak kullanabilme, B4. Öğrencilerin dinleme/izleme becerilerini geliştirebilme B5. Öğrencilerin okuma becerilerini geliştirebilme, B6. Öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirebilme, B7. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirebilme, B8. Öğrenim öğretim sürecini izleyebilme-değerlendirebilme* yeterliklerine bağlı 48 performans göstergesi bulunmaktadır. Bu bölümde, en yüksek “çok önemli” oranı %72,0 ile *B2. Öğrenim öğretim ortamları düzenleyebilme* yeterliğine olmuştur.

C. Mesleki Tutum ve Değerler bölümünde; *C1. Türkçeyi doğru ve etkili kullanımında öncülük edebilme, C2. Dil kültür etkileşimine duyarlı olabilme, C3. Mesleki gelişim sağlayabilme, C4. Mesleki gelişime yönelik iletişim kurarak iş birliği sağlayabilme* yeterliklerine bağlı 24 performans göstergesi bulunmaktadır. Bu bölümde, en yüksek “çok önemli” oranı %72,0 ile *C2. Dil kültür etkileşimine duyarlı olabilme* yeterliğine olmuştur.

B2. Öğrenim öğretim ortamları düzenleyebilme (%72,0) ile *C2. Dil kültür etkileşimine duyarlı olabilme* (%72,0) yeterlikleri en yüksek “çok önemli” oranlarında iken *A3. Türkçeyi özellikleri ve kurallarına uygun kullanabilme* (%53,3) ile *C4. Mesleki gelişime yönelik iletişim kurarak iş birliği sağlayabilme* (%53,3) yeterliklerinin en düşük “çok önemli” oranlarına sahip olmaları dikkat çekmiştir.

Öğretmen ve öğretim üyelerinin toplamda verdikleri cevaplardan elde edilen sonuçlara göre mesleki bilgi, mesleki beceri, mesleki tutum ve değerler başlıkları altında oluşturulan Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerini çok önemli bulan öğretmen ve öğretim üyelerinin oranı %65,3, önemli bulanların oranı %32,0, orta derecede önemli bulanların oranı ise %2,7’dir. Uygulanan ankette önemsiz veya hiç önemli değil seçeneklerini işaretleyen katılımcı bulunmamaktadır. Bu verilere dayanarak oluşturulan yeterlik ve performans göstergelerinin tümünün alanda gerekli, geçerli ve önemli bulunduğu sonucuna varılabilir.

4.1. Sonuçlar Doğrultusunda Oluşturulan Öneriler

Alanın gerektirdiği donanımına sahip öğretmen yetiştirilmesine hassasiyet gösterilerek Türkçe Eğitimi Bölümlerine bağlı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Anabilim Dalının açılması ve söz konusu bölümün Türkçe Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, Yabancı Diller Eğitimi, Sosyal Alanlar Eğitimi gibi bölümlerle sürekli iş birliği yapması, ülkemizde bir koordinasyon biriminin kurularak öğretime gerekli desteğin sağlanıp sürekli bilgi alışverişinde bulunulması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretildiği merkezler arasında iş birliği ve eşgüdümün sağlanması, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle yurt içindeki ve yurt dışındaki öğretmenlerin sürekli gelişimlerinin desteklenmesi ve öncelikle, Türkçenin yabancı dil olarak etkili öğretiminin uzmanlık gerektiren bir alan olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Brown, D. (2000). *Principles of language learning and teaching* (4th Edition). New York: Pearson Education Company.
- Council For Cultural Commission. (2001). *Common european framework of reference for language, learning, Teaching, Assessment*. England: Cambridge University Pres.
- Demirel, Ö. (1989). Yabancı dil öğretmenlerinin yeterlikleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 4, s. 5-26.
- Dilâçar, A. (1978). *Ana Dili İlkeleri ve Türkiye Dışındaki Başlıca Uygulamaları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (1995). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yazınsal Metinler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Doğan, A. (1989). Yabancıların Türkçeyi öğrenirken karşılaştıkları güçlükler ve yaptıkları bazı hatalar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6. s: 259-261.
- Grossman, P. L. (1990). *The making of a teacher: teacher knowledge and teacher education*. New York: Teachers College Press.
- Leigh, A. & Mean, S. (2005). *Lifting teacher performans*. Progressive Policy Institute, [Çevrim-İçi: <http://www.ppionline.org>.], Erişim tarihi: 01.08.2011.
- Mete, F. (2012). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğreten Öğretmenlerin Özel Alan Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mete, F. (2012). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, s. 102-125. [Çevrim-İçi: www.dedekorkutdergisi.com.], Erişim tarihi: 16.12.2012.
- Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü (2008). *Öğretmen yeterlikleri: öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen Yeterlikleri ve Meslekî Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, sayı 58. [Çevrim-İçi: <http://yayim.meb.gov.tr/>.], Erişim tarihi 21.07, 2011.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: learning for life in our times*. San Francisco, USA: John Wiley&Sons, Inc.

Extended Abstract

Language is the most important tool to communicate. What makes human beings different is the ability of sharing thoughts, dreams and observations. Another important thing about language is that it provides thinking and making observations. Every language has its own culture and perspective of world. Teaching Turkish is also very important for its existence to continue in this swiftly changing world. It's known that Turkish is being taught all around the world by different institutions. In this context scientific researches will guide us. The main purpose of the work is to decide the teachers' competences that teach Turkish as a foreign language and see how much attention are paid on the subject.

A combination of qualitative and quantitative methods have used of the study. To gather more information, there have been several interviews with the teachers mentioned above. Some of the findings were used to make new indicators of the competences and performance. Then, according to the data obtained from the surveys and interviews, the draft competencies and performance indicators converted into 5-point Likert-type questionnaire. The survey was applied to those who teaches Turkish as a foreign language or has worked on the subject.

After the interviews, descriptive analysis was performed to the data. After analyses, performance and competences indicators were made with the results. After the survey was applied, data were sent to SPSS (Statistic Package for Social Science)

Cronbach alpha, frequency, arithmetic average and Mann-Whitney tests were used to analyze the data.

Literature research method was applied prior to the study. On the basis of examples on the world the draft of themes was created. To identify the performance indicators for achieving the competencies interviews were conducted with the teachers. During the interviews some questions were asked them. Such as opening questions were asked;

Which kind of difficulties do you have most while teaching Turkish as a foreign language? As a teacher, what do you feel sufficient about most? Did you have any education about teaching Turkish as a foreign language? What makes you different than Turkish teachers? What makes you different than Turkish literature teachers?

The interview was applied voluntarily as the survey, did not include any time limits and the interviews were recorded.

The answers of the questions which were asked participants were registered. The questions were: what a Turkish as a foreign language teacher should know about teaching Turkish, how they should pay attention to the planning process, what were the important points to pay attention to the process of

teaching, which methods and techniques and classroom activities they should use, how should they use technological tools and materials, which and how assessments instruments they should use, how they did the professional development activities.

According to the interviews were gathered into groups and competences were decided. Thereby gathered opinions turned into performance indicators and indicators that had been gathered into groups turned into competences. A survey was made according to the findings and this survey was applied to the teachers mentioned above and those who have worked on the subject before.

According to the survey II. Section of the competency areas of competence statements and asked the participants to the question of whether it is appropriate to group all the items that were eligible for the 100%. In the III. Section, 75 participants characteristics were compared according to the degree of importance given to the competences of performance indicators.

As a result of analysis, educational levels and graduate departments of participants did not lead to differences in the degree of importance emerged. But, where they served and tenure of office lead to differences in the degree of importance emerged.

Teachers and associates have given great importance to the competences and performance indicators which were in the groups of professional knowledge rate was % 57,3, just importance rate was % 33,3 and average importance rate was % 2,7. % 9,3. Teachers and associates have given great importance to the competences and performance indicators which were in the groups of professional skills rate was % 66,7, just importance rate was % 29,3 and average importance rate was % 4,0. Teachers and associates have given great importance to the competences and performance indicators which were in the groups of professional attitudes and values rate was % 65,3, just importance rate was % 30, and average importance rate was % 4,0.

As a result of the survey, teachers and associates have given great importance to the competences and performance indicators which were in the groups of professional knowledge, professional skills, professional attitudes and values rate was % 65,3, just importance rate was % 32,0 and average importance rate was % 2,7. Thus it was the evidence of whole competences and performance indicators were important by the participants. In the whole of the survey there was any participant who marked the little or not important options. Based on these data we can say that all of the competences and performance indicators were accepted necessary, valid and important by the participants.

Kaynakça Bilgisi

Mete, F. ve Gürsoy, Ü. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretmen yeterliklerine ilişkin görüşler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 343-356.

Citation Information

Mete, F. & Gürsoy, Ü. (2013). Opinions of teachers' competences in teaching Turkish as a foreign language [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(3), 343-356.